

Motion till riksdagen 2005/06:So699

av Maria Wetterstrand m.fl. (mp, -)

Barn i vår tid

Motionen delad mellan flera utskott

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	3
Barn av vår tid.....	6
Tid med barnen	6
Arbetstidsförkortning	7
Friår.....	7
Familjer är olika	8
En mer flexibel föräldraförsäkring	8
Ledig under graviditetens sista tid	8
Förlängt SGI-skydd.....	9
Rätt att gå ner i tid.....	9
Rätt till 3 års tjänstledighet	9
Utbyggd föräldraförsäkring.....	10
Hemma med barn	10
Ekonomiskt stöd till enskilda från kommunen	10
Barnomsorg.....	11
Mångfald i barnomsorgen	11
Arbetsmiljölag för förskolan	11
Öppna förskolan.....	12
Barngruppens storlek	12
Modersmål	12
Fritidshemmen	13
Maxtaxan.....	13
Hur mår barnen?.....	14
Barnhälsoindex.....	14
Stress.....	14
Trafiksäkerhet	15
Psykisk ohälsa och självmord	16
Asylsökande med fleras rätt till psykiatrisk vård	17
Antidepressiva läkemedel till barn	17
Ätstörningar	18
Buller	19

Fel! Okänt namn på

Sexualitet.....	19
Sexualitet, samlevnad och barns könsidentitet	19
Pornografi.....	20
Tonårsaborter	20
Ungdomsmottagningar	21
Jämställdhet och demokrati	21
Könsroller.....	21
Skolan och jämställdheten.....	22
Att bli hörd	22
Asylprocessen.....	23
Mat är gott!.....	24
Avgiftsfria skolluncher.....	24
Matens inverkan på hälsan	24
Våld	25
Barnmisshandel	25
Våld mot unga av unga.....	26
Nationellt riskbarncentrum	26
Barn som brottsoffer.....	26
Barnpornografibrott.....	27
Barnenhet och barnbilaga	28

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetstidsförkortning.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om friår.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en större flexibilitet kring uttaget av de s.k. lägsta nivådagarna av annan person än föräldrarna.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motion om ledighet under graviditetens sista tid.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätt att gå ned i tid.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vilande SGI under tjänstledighet.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördelningen av föräldraledigheten mellan föräldrarna.²
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en parlamentarisk utredning för att ta fram förslag till ersättning för vård av barn upp till tre års ålder med ett tydligt barnperspektiv.²
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en ändring i kommunallagen för att kunna lämna stöd till enskilda personer.³
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de olika socioekonomiska förutsättningarna för olika förskolor.⁴
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda nationella riktlinjer för barngruppers storlek.⁴
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda konsekvenserna för skolbarnen av stora barngrupper på fritidshemmen.⁴
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om maxtaxa.⁴
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda ett nationellt barnhälsoindex.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stress som ohälsfaktor skall ingå i barnhälsoindexet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnens rätt till en stimulerande och säker vardagsmiljö prioriteras vid stads- och trafikplanering i stads- och boendemiljöer.⁵
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla riktlinjer för den psykiatriska vården av ungdomar utifrån en flexibel och utvidgad samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri med en åldersgräns mellan 18 och 25 år.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening om vad som anförs i motionen om köer till BUP.

Fel! Okänt namn på

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda en form av vårdgaranti så att barn och ungdomar har rätt till att bli utredda.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vem som har ansvaret för att motverka den psykiska ohälsan för barn.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en uppföljning av de statliga satsningarna för att motverka psykisk ohälsa.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att asylsökande barns rätt till snabb terapeutisk vård säkerställs även för de gömda barnen.²
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om irreguljära invandrade barns rätt till sjuk- och hälsovård.²
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda hanteringen och förskrivningen av antidepressiva läkemedel till barn och ungdomar.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda hur omfattande problemet är med buller för barn och unga.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda hur kommunerna arbetar med de nya riktvärdena för att minska bullret i skola och förskola.⁴
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om pornografi.³
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av förebyggande arbete med sexualupplysning, preventivmedelsrådgivning och ungdomsmottagningar.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för kampanjer på olika nivåer angående de stereotypa könsrollerna som låser in pojkar och unga män i en destruktiv roll.¹
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda hur bidraget fördelas till de ideella ungdomsorganisationerna.⁶
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barns bästa skall väga tyngre än samhällets intresse av reglerad invandring.²
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att det tydligare skall framgå i beslutsunderlagen hur barnets bästa beaktats i asylprocessen.²
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnets egna asylskäl kan tillvaratas på ett bättre sätt.²

Fel! Okänt namn på

35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svårt sjuka barn och uppehållstillstånd.²
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om matens inverkan på hälsan.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnmisshandel.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationellt riskbarncentrum.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn som bevitnar familjerelaterat våld skall anses vara brottsoffer och därmed målsägande.⁷
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i övrigt anförs i motionen om barn som brottsoffer.
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av ett tilläggsdirektiv angående barnpornografi.⁷
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en särskild barmenhet bildas inom Regeringskansliet.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det i statsbudgeten införlivas en barnbilaga.

¹ Yrkandena 1, 2, 5 och 30 hänvisade till AU.

² Yrkandena 3, 4, 6–8, 22, 23 och 32–35 hänvisade till SfU.

³ Yrkandena 9 och 28 hänvisade till KU.

⁴ Yrkandena 10–13 och 26 hänvisade till UbU.

⁵ Yrkande 16 hänvisat till BoU.

⁶ Yrkande 31 hänvisat till KrU.

⁷ Yrkandena 39 och 41 hänvisade till JuU.

Fel! Okänt namn på

Barn av vår tid

Samhället måste genomsyras av ett barnperspektiv och vi måste på allvar leva upp till innehållet i barnkonventionen. Barn är det viktigaste och mest värdefulla vi har. Det kräver ett samhälle där inget barn diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionshinder eller andra liknande skäl. Barnets bästa måste alltid vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga. Det är avgörande att barn och unga tillåts att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar, och ges möjlighet att framföra och få respekt för sina åsikter i frågor som berör dem.

Miljöpartiet de gröna anser att dagens samhälle allt för mycket är anpassat enbart efter de vuxnas liv och behov. Miljöpartiets politik syftar till att ge barn tid med sina föräldrar. I en grön familjepolitik sätts barnen i centrum.

Tid med barnen

Att få tid med sina barn eller ha tid att få vara med andra barn är ett privilegium. Att få dela barnens vardag, drömmar och livsfunderingar är den största ynnest man som vuxen kan få. Idag stressar de flesta föräldrar för att få almanackan att gå ihop med arbete, fritid och barn. Men för allt för många går inte tids-ekvationen ihop. Vi vill genom våra förslag skapa möjligheter till mindre stress för både stora och små och framför allt mer tid för varandra.

I ett barnvänligt samhälle är det inte bara de närmaste familjemedlemmarna som räknas. Där finns även tid och plats för fler vuxna som engagerar sig i barnen. För att som vuxen kunna kombinera barn och ett aktivt socialt liv bör även arbetsliv, mötesformer, politikens villkor och alla vuxenarrangemang anpassas efter barnens villkor.

I rapporten Barnens tid med föräldrarna som kom 2004 från SCB skriver man bland annat att under 1990-talet har det blivit allt vanligare med två heltidsarbetande/ studerande föräldrar. Sedan början av 1990-talet har pappor med små barn förkortat sina arbetsdagar, vilket troligtvis beror på att de arbetar färre övertidstimmar. Barn med sammanboende föräldrar tillbringar mer tid ensam med mamma än med pappa. Detta gäller framför allt små barn. Även de större barnen har något mer tid ensam med mamma men skillnaden minskar ju äldre barnen är. Flickor tenderar att tillbringa mer tid än pojkar med mamma. Det verkar dock som om pojkar totalt sett har mindre tid tillsammans med föräldrarna. Vilken eventuell betydelse detta får för pojkar har man dock lämnat öppet i rapporten.

Det är i synnerhet de minsta barnens tid med föräldrarna som har minskat. Det är troligt, enligt rapporten, att en del av minskningen bland barn med ensamstående mammor beror på att de istället tillbringar mer tid med sina pappor, vilket är positivt. Men en stor del av minskningen beror antagligen också på att barnomsorgen har byggts ut. Detta gäller barn både till ensamstående och sammanboende föräldrar. Många föräldrar är stressade och har skuldkänslor. I en rapport från TCO säger fyra föräldrar av fem att de skulle

vilja ha mer eller mycket mer tid med barnen. I en Sifundersökning uppger hälften av mammorna och en tredjedel av papporna i åldern 30–49 år att de mycket ofta eller ganska ofta får skuld känslor för att de inte har tillräckligt med tid för barnen.

Vi menar att det är en utav vår tids stora frågor att lösa och flertalet av Miljöpartiets förslag syftar just till att ge barnen mer tid med båda sina föräldrar.

Arbetstidsförkortning

Att sänka veckoarbetstiden har varit en viktig välfärdsreform under hela 1900-talet. 1919 sänktes arbetstiden till 48 timmar för vissa grupper, 1957 infördes 45 timmars arbetsvecka, 1966 infördes 42,5 timmars arbetsvecka och slutligen 1970 infördes 40 timmars arbetsvecka som stegvis infördes till 1973. Men efter 1973 har det inte hänt någonting. Under tiden har samhällsutvecklingen skenat iväg, hjulen snurrar allt snabbare och arbetstakten ökar samtidigt som kraven på dagens arbetande och föräldrar har ökat.

Arbetstidsförkortningen är en reform, motiverad av bland annat jämställdhetsskäl, för människors hälsa och livskvalitet. Det handlar om att sänka normalarbetstiden. En sänkt arbetstid skulle kraftigt öka folks möjligheter att orka arbeta.

De olika familjepolitiska reformerna ska ses i ljuset av en allmän arbetstidsförkortning. Miljöpartiet anser att det är viktigt att generellt sänka normalarbetstiden – i ett första steg till 35 timmar i veckan men på sikt till 30 timmar. En generell arbetstidsförkortning ger, till skillnad från till exempel längre semester, förutsättningar för mer tid för barnen varje dag.

Friår

Miljöpartiet har, tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, lyckats genomdriva att friår införs i hela landet, från den 1 januari 2005, med 12 000 helårsplatser. Friåret är en livskvalitetsreform och ska också bedömas som sådan. Miljöpartiet menar att friåret framför allt leder till välfärdsförbättringar samtidigt som det ger en möjlighet att bryta den ökande trenden av sjukskrivningar på grund av stress. Stress är en utav vår tids stora ohälsöfrågor. Stress drabbar både vuxna och barn. Vuxnas stress påverkar också barnen. Friår är ett sätt att minska på stressen. Minskad stress ger roligare föräldrar och piggare barn.

Vi vill även utvidga friårsreformen så att alla har rätt att någon gång under livet ta ett friår. Friår innebär att en förvärvsarbetande kan ta ledigt ett år, med ersättning från a-kassan på 80 procent, om någon arbetslös övertar jobbet under tiden. Friåret kan med fördel användas för att få mer tid med barnen.

Fel! Okänt namn på

Familjer är olika

Barns och ungas familjesituation idag ser helt annorlunda ut än för bara några årtionden sedan. Många barn idag växer upp i andra typer av familjer än förr. Det kan vara med en eller två föräldrar, föräldrar av samma eller olika kön. En del barn växer upp med andra än sina föräldrar. Livsvillkoren ser alltså helt olika ut och därför måste också lösningarna vara individrelaterade och flexibla med barnets okränkbarhet som övergripande princip.

En mer flexibel föräldraförsäkring

Sverige har en världsunik föräldraförsäkring, men familjer och behoven ser olika ut. Därför vill vi skapa en mer flexibel föräldraförsäkring. Familjerna ska så långt som möjligt själva kunna anpassa föräldraförsäkringen utifrån barnets och familjens behov. Ett sätt att skapa en större flexibilitet i systemet kan vara att öppna upp för möjligheten att någon annan än de biologiska eller adoptivföräldrarna kan ta ut de 90 så kallade lägstanivådagarna (tidigare garantidagarna). Till exempel skulle en vän eller släkting kunna ta hand om barnet mot ersättning enligt föräldraförsäkringens lägsta nivå.

Ledig under graviditetens sista tid

Många kvinnor är borta från sina arbeten tiden före förlossningen. Sista tiden av graviditeten kan vara tung och påfrestande för kroppen. Rygg- och bäckenbesvär är vanliga orsaker, andra kan vara diabetes, kramper, extrem trötthet, risk för förtidsbörd, upprepan missfall och förvärringar. Om gravida kvinnor får svåra besvär kan de antingen bli sjukskrivna (under hela eller delar av graviditeten) eller få havandeskapspenning (från och med 60:e dagen till och med den 11:e dagen före beräknad förlossning). Havandeskapspenning kan även utbetalas om kvinnan har ett fysiskt påfrestande yrke. Även delar av föräldraförsäkringen kan tas ut under graviditeten från och med 60:e dagen före beräknad förlossning. Detta medför att antalet dagar med föräldrapenning när barnet är fött minskar.

Enligt Föräldraförsäkringsutredningen fick 74 procent av kvinnorna som födde barn under 2002 ersättning via socialförsäkringssystemet under de sista 90 dagarna av graviditeten. I genomsnitt handlade det om 50 dagar som utbetalades i form av föräldrapenning, havandeskapspenning och sjukskrivning. Havandeskapspenning fick 22 procent av alla gravida kvinnor, främst kvinnor som arbetar inom vården. Men det finns stora regionala skillnader framför allt hur de tre förmånerna har använts i olika grad, enligt den nyutkomna Föräldraförsäkringsutredningen. Vissa regioner är mer restriktiva, andra mer generösa. Enligt den rapport från Riksförsäkringsverket som Föräldraförsäkringsutredningen använt sig av finns det inga fullständiga förklaringar till dessa region-

ala skillnader, däremot menar de att bidragande orsaker till olikheterna är sjukskrivningspraxis bland läkarna och skillnader på tillämpning mellan försäkringskassorna etc.

Vi menar att dessa regionala skillnader bör utjämnas. Möjligheterna för gravida kvinnor att vara befriade från yrkesarbete på grund av hälsoskäl under graviditeten ska förbättras avsevärt. Regeringen bör ta initiativ till en översyn om olikheterna i sjukskrivningar och havandeskapspenning och återkomma med förslag med riktlinjer för att utjämna orättvisorna mellan olika regioner.

Förlängt SGI-skydd

Merparten av föräldraförsäkringens dagar utbetalas enligt SGI-ersättning (sjukpenninggrundande inkomst). En försäkrad förälder som helt eller delvis avstår från förvärvsarbete har idag rätt att behålla sin sjukpenninggrundade inkomst fram till barnens ettårsdag. Men när barnet fyller ett år krävs att fem dagar tas ut per kalendervecka av föräldraförsäkringen för att den föräldern ska få behålla sin SGI. Konsekvensen blir då att den föräldern får lägre sjukersättning vid sjukdom och vård av sjukt barn. Föräldraförsäkringsutredningen föreslår att det skyddet förlängs tills barnet fyller 18 månader. Merparten av barn är idag hemma med en av sina föräldrar tills de är 13–18 månader. Skyddet för den sjukpenninggrundade inkomsten borde förlängas minst till att barnet fyller 18 månader.

Rätt att gå ner i tid

Enligt föräldraledighetslagen har varje förälder rätt till förkortad arbetsdag med upp till 25 procent av normal arbetstid, tills barnet fyllt åtta år. Vi menar att den tiden ska utsträckas tills barnet fyllt 15 år. Även föräldrar till tonåringar kan behöva gå ner i tid för att bättre finnas till hands för sina barn.

Rätt till 3 års tjänstledighet

Idag har föräldrar rätt att vara tjänstlediga på heltid tills barnet är 1,5 år. Föräldrar som vill stanna hemma med sina barn en längre tid än vad föräldraförsäkringen tillåter ska ges möjlighet till det utan att behöva riskera sitt arbete eller att arbetsgivaren vägrar. Vi menar att föräldrar ska ha rätt till 3 års tjänstledighet för att ta hand om sina barn. För att detta inte ska bli kontraproduktivt är det viktigt att lagstiftningen skyddar de som är föräldralediga eller hemma en längre period med sina barn. För att inte förlora sin sjukpenninggrundade inkomst i och med tjänstledighetsåren anser vi att SGI:n ska

Fel! Okänt namn på

kunna vara vilande till dess att barnet fyller tre år och/eller att föräldern går tillbaka till sin arbetsplats.

Utbyggd föräldraförsäkring

Miljöpartiet ser en utbyggd föräldraförsäkring som mycket viktig. Det ger barn och föräldrar möjlighet att verkligen knyta an till varandra under framför allt den första viktigaste tiden. Därför vill vi utöka föräldrapenningen till 18 månader.

Ur barnets perspektiv är det också mycket angeläget att stimulera fler pappor att ta del av föräldraledigheten. En likarättsprincip bör råda, en tredjedel till vardera förälder/ vårdnadshavare och en tredjedel som disponeras fritt.

Hemma med barn

Vi tror att varje barnfamilj är kapabel att själva bestämma och utforma den barnomsorg som passar den egna familjen. Därför måste det finnas en mångfald av valmöjligheter vad gäller barnomsorg, som även rymmer en möjlighet att själv vara hemma och vårda sitt barn. Vi vill därför skapa möjlighet till att en förälder ska kunna vara hemma och själv ta hand om barnen, med viss ekonomisk ersättning, tills barnet är tre år. Detta ser vi i första hand som en valfrihetsfråga. Alla barn har olika behov och alla barn passar inte i stora grupper.

Vi vill att ett förslag tas fram för hur subventioner kan komma föräldrar, som själva vårdar sitt barn upp till tre års ålder, till del.

Utredningen bör se över hur ett system med subventioner kan utformas som stärker valfriheten och mångfalden och som sker på ett socioekonomiskt rättvist och jämställt sätt. Därför vill vi att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning som får i uppdrag att utforma ett förslag – med ett tydligt barnperspektiv – till ersättning för vård av barn upp till tre års ålder.

Ekonomiskt stöd till enskilda från kommunen

En allmänt vedertagen grundsats när det gäller den kommunala kompetensen är att en kommun inte utan stöd i lag eller författning får lämna understöd till enskilda personer. I praxis har det också fastställts att kommunfullmäktige inte har befogenhet att införa så kallad kommunal vårdnadsersättning, vilket detta skulle kunna ses som. Flera kommuner har haft folkomröstningar i frågan och medborgarna har i klar majoritet uttryckt en vilja att kunna få ekonomisk ersättning för att vara hemma med sina barn. Vi menar att en del av det subventionerade stödet för barnomsorg bör kunna betalas ut direkt till

föräldrar som inte nyttjar den kommunala barnomsorgen. För att möjliggöra detta krävs vissa ändringar i kommunallagen.

Barnomsorg

Mångfald i barnomsorgen

Miljöpartiet är för mångfald inom barnomsorgen. Det som passar den ena familjen passar inte den andra. Vi välkomnar därför olika typer av barnomsorg, såväl i kommunal som privat regi, kooperativ eller att själv vara hemma med sina barn.

Skolverket har i en första utvärdering av reformen 1998, då förskolan fick en egen läroplan, visat på att förskolorna har olika möjligheter att genomföra sitt uppdrag, bland annat beroende på hur upptagningsområdet ser ut och hur resursstarka föräldrarna är. Förskolor i högresursområden har ofta bättre förutsättningar och lyckas i regel genomföra sitt uppdrag med större framgång än förskolor i lågresursområden. De har lättare att rekrytera utbildad personal och har en lägre andel barn som är i behov av särskilt stöd. Personalen har också oftast mer tid och utrymme för gemensam reflektion. Förskolornas upptagningsområde är således en faktor som har stor betydelse för möjligheterna att genomföra uppdraget på ett tillfredsställande sätt. Betydelsen av detta för barnens framtid bör regeringen utreda.

Hösten 2004 var 76 procent av alla barn i åldern 1–5 år inskrivna i förskola. En mindre grupp barn, 7 procent, finns i familjedaghemmen (enligt Skolverket). Utvecklingen varierar mycket mellan kommunerna och i några kommuner har familjedaghemmen helt försvunnit. Det är viktigt att även familjedaghemmen finns kvar som barnomsorgsform särskilt för de barn som av olika anledningar behöver en lugnare miljö. Många föräldrar väljer också familjedaghem för den hemlika miljön.

Arbetsmiljölagen för förskolan

Sedan 1990 gäller arbetsmiljölagen för alla elever från och med det första året i skolan. Regeringen har i juni 2004 tillsatt en särskild utredare med uppdrag att bland annat se över hur arbetsmiljölagen kan utvidgas till att omfatta även barn i förskola och fritidshem samt se över elevrepresentanternas befogenheter. Miljöpartiet vill understryka vikten av att utredningen kommer till resultat som stärker eleverna och deras inflytande över sin arbetsmiljö och att även förskolebarnens arbetsmiljö förbättras och stärks i lag.

Fel! Okänt namn på

Öppna förskolan

Öppna förskolor tar emot barn och föräldrar som är hemma på dagarna. Hösten 2004 fanns 447 öppna förskolor kvar i landet, jämfört med 551 året innan. Som flest fanns det 1 644 öppna förskolor 1991. Många av besökarna är nyblivna föräldrar med barn. Drygt hälften av kommunerna – 149 kommuner – har i dag ingen öppen förskola alls, jämfört med 138 för ett år sedan. Men det finns kommuner som bryter mönstret. Till exempel har det startat en öppen förskola riktad gentemot pappor. Miljöpartiet ser det som viktigt att öppna förskolor finns i varje kommun för att öka föräldrars och barns sociala vardagskrets, dessa kan också bryta sociala isoleringar för nyinflyttade och nyanlända föräldrar.

Barngruppens storlek

Förskolan har blivit större både när det gäller antal och andel inskrivna barn enligt Skolverkets årliga utvärdering. Den genomsnittliga gruppstorleken är på samma nivå 2004 som 2003, det vill säga 17,2 barn per grupp. Enligt allmänna riktlinjer från Skolverket varierar förutsättningarna från grupp till grupp och från tid till annan. En gruppstorlek eller personaltäthet som är lagom i en förskola behöver inte vara det i en annan. Men Skolverket påpekar samtidigt att cirka 13–15 barn kan vara ett riktmärke för att barnen ska ges möjlighet att utvecklas på ett optimalt sätt. Barn i behov av särskilt stöd och de allra yngsta barnen bör vara i ännu mindre grupper för att personalen ska hinna tillgodose deras behov. Grupper där flertalet av barnen är under tre år bör vara ännu mindre då barnen i dessa åldrar är beroende av täta och stabila vuxenkontakter som i sin tur har betydelse för bland annat språk- och identitetsutvecklingen. Man kan med nationella riktlinjer som verktyg skapa bättre förutsättningar för en bra barnomsorg.

Vi vill att regeringen ges i uppdrag att utarbeta nationella riktlinjer för barngruppernas storlek utifrån gruppens ålderssammansättning och för barn med särskilda behov.

Modersmål

Enligt läroplanen ska förskolan bidra till att barn med annat modersmål får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Trots detta erbjuder få kommuner i landet modersmålsstöd. I stort sett alla kommuner har barn med annat modersmål än svenska i sina förskolor men hösten 2004 anordnade ändå bara ett femtiotal kommuner modersmålsstöd. Sammantaget hade 51 200 barn i förskolan ett annat modersmål än svenska hösten 2004. Av dessa fick 6 900 barn (13 procent), modersmålsstöd, vilket är samma andel som året tidigare. Med tanke på hur viktigt det är med språket

både för att kunna utvecklas och som betydelse för inläringen, men även för att kunna delta i samhället för stor som liten, ser vi allvarligt på att så få barn får del av modersmålsundervisning i förskolan. Från och med maj 2005 har skrivningarna skärpts om modersmålsstödet i förskolans läroplan och vi avser att följa utvecklingen inom området.

Fritidshemmen

Hösten 2004 var 75 procent av alla barn i åldern 6–9 år inskrivna i fritidshem eller familjedaghem. Enligt en enkätundersökning från Skolverket, *Barns omsorg*, är de äldre skolbarnen, 10–12-åringarna, i stor utsträckning hänvisade till sig själva efter skolan. 40 procent av barnen har ingen omsorg alls utan är ensamma hemma när skoldagen är slut. Att föräldrarna turas om att vara hemma med barnet är närmast vanligast. Endast 8 procent av 10–12-åringarna går i fritidshem och ytterligare 5 procent deltar i öppen fritidsverksamhet.

När det gäller fritidshemmen minskar antalet barn på grund av färre barn i åldern 6–9 år, samtidigt som gruppstorlekarna ökar enligt Skolverkets årliga utvärdering. 31 barn per grupp är den genomsnittliga gruppstorleken 2004, 2003 var det 30,1 barn per grupp. Gruppstorlekarna i fritidshemmen har ökat i princip oavbrutet sedan början av 1990-talet då en genomsnittsgrupp hade omkring 18 barn. Antalet vuxna per barn ligger på samma nivå 2003 som 2004. Den pedagogiska personaltätheten har minskat mellan läsåren 2000/2001 och 2002/2003.

Miljöpartiet vill att regeringen låter utreda vilka konsekvenserna blir av de stora barngrupperna på fritidshemmen och hur detta påverkar skolbarnen.

Maxtaxan

2002 infördes maxtaxereformen. Den innehöll flera delar såsom att allmän förskola för 4–5-åringar infördes och barn till arbetslösa och barn till föräldralediga fick rätt till barnomsorg som trädde ikraft vid olika tidpunkter. Huvudsyftet med reformen var att öka tillgängligheten till förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg och till ekonomiska förbättringar för barnfamiljerna.

Vi har varit med och genomfört reformen inom samarbetet med regeringen och Vänsterpartiet, men vi har ändå tveksamheter kring förslaget. Maxtaxan är och har inte varit för oss en grön prioriterad fråga. Anledningen till det är bland annat att det gynnar fel grupper, höginkomsttagarna. En grön politik innebär att vara solidarisk med de i det här fallet mindre ekonomiskt gynnade familjerna. Vi tror också att det finns risker med att detta sänder signaler om att alla barn ska finnas inom förskoleverksamheten. Vi menar att det är viktigt med en mångfald av barnomsorgslösningar, vilket även inkluderar att själv ta hand om sitt barn. Miljöpartiet anser att man inom en framtid bör se över maxtaxereformen.

Fel! Okänt namn på

Hur mår barnen?

Barnhälsoindex

Miljöpartiet har genom samarbetet med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet fått gehör i forskningspropositionen "Forskning för ett bättre liv" för att stärka forskning om barns hälsa i ett samhällsperspektiv. Detta skedde genom att medel tillförs Vetenskapsrådet på 5 miljoner kronor. Detta är en viktig åtgärd, men det behövs göras mycket mer.

Rädda Barnen har försökt att konstruera ett kommunalt barnhälsoindex. Det är den andra delen i ett arbete med att bygga ett barnindex som belyser barns välfärd utifrån barnfattigdom, hälsa och utbildning och presenterades 2004. Rapporten visar tydligt att det finns stora kunskapsluckor och att det fortfarande saknas systematisk, enhetlig och täckande kunskap om barns hälsa i Sverige.

De indikatorer som kunnat användas är barn skadade av yttre orsaker, kvinnors rökning under graviditeten, låg födelsevikt, amning vid 4 månaders ålder, fullbordat vaccinationsskydd och tonårsaborter, med jämförelser mellan 1990 och 2000.

Rapporten visar på att barns hälsa är god och har förbättrats mellan mätperioderna men den visar också på att det finns ett starkt samband mellan barns hälsa och andelen barn i kommunerna som lever i fattigdom. Det som saknas är pålitliga data om barnens psykiska hälsa. Det finns en del statistik på kommunal och regional nivå, men man har inte använt enhetliga definitioner eller metoder för att samla in den, och den blir därför inte användbar. Det saknas också statistik om positiva aspekter på hälsa – alltså välbefinnandet och inte bara sjukdomar – och av barns egen uppfattning av hur de mår. Vi ser ett behov av ett nationellt barnhälsoindex. Självklart ska detta även innehålla ett könsperspektiv.

Stress

Vuxnas stress ökar barnens stress. Barn och stress hör inte ihop, lika lite som vuxna och stress hör ihop. Understimulering liksom överstimulering är stressfrämmande. I dagens samhälle är överstimuleringen det största problemet. Allt för många barn har redan i tidig ålder en fulltecknad almanacka för sin fritid. Många barn har aldrig någon tid att "bara vara". Detta gör att hjärnan ständigt går på högvarv med bland annat spänningar och koncentrationssvårigheter som följd. Även skolbarn behöver få leka. I Norge har man sett detta och på vissa platser infört några timmars fri lek i veckan på schemat i skolan.

Andra orsaker till stress hos barn kan vara många relationer, som olika vikarier och stor personalomsättning inom förskolan och skolan. Barnen utsätts därmed för att förtroendegivande relationer ständigt avbryts. Det finns risk att de upphör med att knyta an på ett djupare plan. Delat utrymme och delade

vuxenkontakter – att aldrig få ha en vuxen för sig själv – kan vara påfrestande. Forskning har visat att det är bättre att småbarnsgrupper har färre barn och färre vuxna än fler barn tillsammans med fler vuxna. Barn är dessutom friskare när de har större yta att vistas på enligt en dansk rapport från Sundhetsministeriet. Vi ser också ett behov av att undersöka hur stress påverkar barnen, både deras eventuella egen men också de vuxnas. Vi vill även att stress ska ingå i ett barnhälsoindex.

Trafiksäkerhet

Vägverkets årligen återkommande trafikantbarometer, som består av intervjuer med trafikanter i hela landet, visar att 89 procent av de tillfrågade kvinnorna och 82 procent av männen anser att barnen är den grupp som ska prioriteras i trafikplaneringen. I FN:s barnkonvention sägs också att barn har rätt till en säker och stimulerande miljö. För att detta ska uppnås krävs att barns behov står i centrum av trafik- och stadsplaneringen på ett helt annat sätt än hittills. Barnens tillgång till en utvecklande livsmiljö bör vara överordnat bilisters tillgång till stads- och bostadsmiljöer.

Den ökande bilismen har begränsat barns rörelsefrihet, framför allt när det gäller lekområden, skolvägar och fritidsvägar. Barn har idag mycket mindre frihet att utforska sin närmiljö än för några generationer sedan. Förr lekte barn på gator, mellan husen och på vägar. Idag leker de på särskilda ”säkra” platser, ofta inhägnade. Undersökningar visar att andelen barn i åldern 7–9 år som går själva till skolan minskar dramatiskt på grund av trafikmiljön.

De flesta barnolycksfall med dödlig utgång är trafikolyckor. Cirka 60 procent av alla barn upp till femton år som omkommer i olyckor gör det i trafiken. Motsvarande andel i åldern 15–19 år är hela 80 procent. Mätt i förlorade levnadsår eller år med nedsatt hälsa orsakar trafikskadorna långt värre konsekvenser än någon av våra allvarligaste sjukdomar. Under åren 1995 till och med 1999 dödades 23 barn i åldern 0–17 år som cyklister. 22 av dem dog i kollision med ett motorfordon.

FN:s barnkonvention anger att barn ska beaktas vid alla beslut. Enligt riksdagsbeslut ska barnens rättigheter i Sverige stärkas och barnens behov utgöra en av utgångspunkterna för beslut om transportsystemet.

Barnets bästa ska beaktas inom samhälls- och trafikplaneringen även där beslut inte handlar om enskilda ärenden. Vidare ska barns och ungdomars inflytande i samhälls- och trafikplaneringen utvecklas.

Nyligen har det publicerats en forskarstudie på 1 759 barn i åldern 10–18 år. Resultaten visade att lungkapaciteten var fem gånger sämre för boende i trafikförorenade stadsområden jämfört med områden där luften var minst förorenad. Nedsättningen förväntas bestå under hela livet.

Ändå finns idag inga processer inom trafiksektorn för att öka barns inflytande i planering och utformning av transportsystemet. Likaså saknas barnperspektivet helt i de samhällsekonomiska kalkyler som görs vid planeringen. Barn finns endast med i statistiken i egenskap av offer.

Fel! Okänt namn på

Barnens rätt till en säker och stimulerande miljö får inte innebära att barnen hänvisas till säkra reservat bakom höga stängsel för att de inte ska komma till skada i trafiken. Barnen har företräde till sin livsmiljö och trafiken måste anpassas därefter. Med anledning av detta bör barnens rätt till en stimulerande och säker vardagsmiljö prioriteras vid stads- och trafikplanering i stads- och boendemiljöer.

Psykisk ohälsa och självmord

Psykiska problem kan kosta barn och ungdomar livet. Psykosociala faktorer är inblandade i de flesta dödsfall som drabbar tonåringar. Självmord är den vanligaste dödsorsaken bland pojkar och unga män i åldern 15–29 år. Självmord är oavsett ålder vanligare än trafikolyckor.

Bland flickor och unga kvinnor i motsvarande ålder är det något mindre vanligt, men även för dem utgör självmord en av de vanligaste dödsorsakerna.

Den psykiska ohälsan bland barn och unga blir allt mer synlig och vissa undersökningar tyder på att den har ökat de senaste åren. Det kan visa sig som magont, huvudvärk eller sömnsvårigheter. Trots att ungdomar objektivt sett har ett gott hälsotillstånd, har de en relativt hög vårdkonsumtion. Flera barn och unga söker idag skolhälsovårdens och elevvårdens hjälp för problem som bottnar i psykosociala faktorer men tillgängligheten till skolhälsovården är tyvärr ofta dålig. Enligt Barnombudsmannen är dålig fysisk och psykisk hälsa mycket vanligare bland barn i socialt mindre gynnade grupper än i mer gynnade.

Mellan 10 och 15 procent av alla barn söker barnpsykiatrisk konsultation under uppväxttiden. De psykiska problemen vållar stort lidande hos de drabbade och deras familjer, samtidigt som kostnaderna för samhället är avsevärda.

För den enskilde individen kan en period av psykiska problem ge livslånga konsekvenser, både socialt, utbildningsmässigt och ekonomiskt. I ett samhällsperspektiv är det lika viktigt att fråga sig vad som främjar barns och ungdomars psykiska hälsa som att motverka risk- och skadefaktorer. I det långa perspektivet är barns och ungdomars psykiska hälsa avhängigt ett samhälle som utgår från barns behov. Vi behöver ett samhälle där det finns plats för alla.

Ungdomar befinner sig mitt emellan barndom och vuxenliv, gränsen är flytande och varierar mellan individerna, likadant är det inom psykiatrin och ofta uppstår kontinuitetsbrott i kontakt och arbetssätt. Åldersgränsen mellan BUP och vuxenpsykiatrin är i allmänhet 18 år. Utredningen *Det gäller livet* (SOU 1998:31) förordar en mer flexibel åldersgräns och pekar på de svårigheter som finns med en fast åldersgräns. Vi menar att en gräns inte kan vara fast utan behöver vara flexibel mellan 18 och 25 år för att förhindra onödiga avbrott och förflyttningar i känsliga perioder. Man måste vid en sådan förändring noggrant följa konsekvenserna och ansvarsfördelningen och genomföra den på ett sätt så att inga ungdomar faller mellan stolarna. Miljöpartiet anser

att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utveckla riktlinjer så att detta inte inträffar.

Barnombudsmannen skriver i en rapport att antalet sökande till BUP har fördubblats på 10 år och att väntetiderna kan vara upp till 2 år. Tillgängligheten till BUP och elevhälsovård är viktig för att få hjälp i tid.

Vi vill undersöka om man kan finna en form av utredningsgaranti för barn och ungdomar. Att i ett läge av kris behöva vänta månader eller kanske år är förödande för en människa som mår psykiskt dåligt. Därför vill Miljöpartiet att regeringen ser över och återkommer med förslag hur man dels kan förkorta köerna och dels ser över möjligheten till en form av utredningsgaranti så att barn och ungdomar har rätt att bli utredda inför eventuell behandling inom en kortare tid.

Vi vill även att det klargörs i lagstiftningen angående vem som har ansvaret för att motverka den psykiska ohälsan för barn.

1998 kom utredningen *Det gäller livet* med sitt slutbetänkande angående stöd och råd till barn och ungdomar med psykiska problem. I den fanns det en mängd förslag på förbättringar, förtydliganden och klargöranden som sedan i olika grad har beaktats. Vi menar att det nu är dags att en uppföljning sker för att undersöka om de statliga satsningarna för att motverka psykisk ohälsa har använts på ett adekvat sätt och om väntetiderna har minskat till landets BUP-mottagningar.

Asylsökande med fleras rätt till psykiatrisk vård

Asylsökande barn har idag tillgång till terapeutisk vård men det fungerar inte tillfredsställande, därför är det av stor vikt att den rätten säkerställs. Vi menar att även barn som lever gömda ska ha den rätten. Barnkonventionen ger alla barn rätt till hälso- och sjukvård och utbildning för att kunna utvecklas. I jämförelse med svenska barn har flyktingbarn procentuellt högre psykisk ohälsa på grund av tidigare händelser. Det är viktigt att de känner sig trygga och säkra och kan lita på människor till exempel under en vistelse på sjukhus. Det har förekommit att barn ryckts upp ur sjukhussängen för att avvisas. Det krävs också att personal inom hälso- och sjukvården och skolan inte anmäler till polisen att dessa barn vistas där. Regeringen bör säkerställa att asylsökande barn snabbt får tillgång till terapeutisk vård om så behövs, även barn som lever gömda måste få chansen att bearbeta det som hänt.

Barn som är irreguljära invandrare, det vill säga aldrig ansökt om uppehållstillstånd, saknar idag tillgång till hälso- och sjukvård. Miljöpartiet anser att alla barn som lever i Sverige ska behandlas lika. Därför ska även dessa barn tillförsäkras en rätt till sjuk- och hälsovård.

Antidepressiva läkemedel till barn

Mellan 1999 och 2003 fördubblades försäljningen av antidepressiva läkemedel till 15–19-åringar i Sverige. 3 468 elever i åldern 16–19 år, från sam-

Fel! Okänt namn på

manlagt sju gymnasieskolor i Dalarna och Stockholm, har besvarat en enkät om Ungdom om Läkemedel under våren 2003, gjort av Kilen Konsumentinstitutet Läkemedel och Hälsa. Enligt rapporten hade 3 procent i Dalarna och 4 procent i Stockholm använt antidepressiva medel under det senaste året. De unga kvinnorna använde mer än de unga männen. Av samtliga personer som uppgivit att de har använt lugnande medel, sömnmedel eller antidepressiva medel under det senaste året, kan vi se att dessa grupper är signifikant högre brukare av ytterligare läkemedel som sömnmedel, lugnande medel, antidepressiva medel samt även smärtstillande antibiotika och naturläkemedel. Kilen menar att läkemedelsanvändning skapar ett läkemedelsberoende.

2003 förbjöd Brittiska läkemedelsverket (MHRA) utskrivning till barn och unga av alla antidepressiva medel utom ett. Läkemedelsbolagens tidigare mörklagda forskning hade visat att preparaten inte gav mer positiva effekter än sockerpiller (placebo), däremot en hel del biverkningar och ökad risk för självdestruktiva beteenden, inklusive självmord.

2004 beslutade motsvarande organ i USA, FDA, mot bakgrund av samma material och en omfattande påtryckning från anhöriga, att alla förpackningar med antidepressiva preparat ska förses med varningstext. Vid ett senare tillfälle beordrade FDA alla tillverkare att lägga till en text som beskriver den ökade risken för självmord hos barn och ungdomar som ges antidepressiv medicin.

I Sverige, liksom i de flesta andra EU-länder, skrivs antidepressiva läkemedel ut till barn och ungdomar i relativt stor omfattning trots att inget läkemedel är godkänt enligt en artikel i Läkemedelsvärlden. Detta sker trots att det sedan en tid tillbaka förefaller råda konsensus om att läkemedlen inte har en lika positiv effekt hos barn och ungdomar som hos vuxna. Enligt tidningen saknas också studier som jämför läkemedel och psykoterapi, liksom studier av läkemedelsbehandling och samtidig psykoterapi, trots att det senare ofta är vad som rekommenderas.

Miljöpartiet vill att hanteringen och förskrivningen av antidepressiva läkemedel, särskilt vad det gäller barn och ungdomar, ses över.

Ätstörningar

Störningen i ätbeteenden kan handla om fasta eller sträng diet, hetsätning, självframkallad kräkning eller laxering. Den som har en störning i upplevelsen av den egna kroppen har en negativ bild av sin egen kropp, hon/han upplever sig för stor, för fet eller för klumpig och har svårt för att uppfatta kroppens signaler. Forskare menar att det inte finns någon given koppling mellan ätstörningar och psykiatriska problem. I gruppen med ätstörningar finns allt från allvarliga psykotiska problem till mycket milda eller inga psykiatriska problem alls. Det är viktigt att de anorexi-bulimi-enheter som finns på vissa håll finns kvar för att garantera en bra vård för denna grupp.

Anorexi kryper idag allt längre ner i åldrarna. Det har också visat sig att det är högpresterande barn från framgångsrika medelklassfamiljer som sjuk-

domen slår hårdast mot. Fortfarande är det mest flickor som drabbas, men de senaste åren har andelen pojkar med ätstörningar ökat drastiskt. Anorexi är inte längre enbart en reaktion på reklamens och massmediernas bilder av smala kvinnor, utan på den vardagsstress som båda könen känner. Barn känner av vuxnas stress och press.

Buller

I dagens samhälle får varken barn eller vuxna vila sin hörsel. De som var barn och ungdomar under 1980- och 90-talen har vuxit upp i en miljö med mycket höga ljudnivåer. Biograferna utrustas med "Supersound", och leksaker samt tv- och datorspel är ytterst ljudintensiva.

Flera barn och ungdomar söker till audiologiska kliniker för problem med hörseln orsakade av hög musik. Om antalet skador på barns och ungdomars hörsel har ökat vet ingen idag, för tillgången på bra mätmetoder är begränsad och tillförlitlig statistik saknas. Många hörselskador resulterar i tinnitus och ljudöverkänslighet, som ofta blir livslånga problem. Uppskattningsvis får 3 000 ungdomar skador på sin hörsel varje år på grund av exponering för impuls ljud från till exempel knallpulverpistoler, smällare och fyrverkerier.

Dagens ljudmatta, som dygnet runt finns omkring oss, bör ses både i ett folkhälsoperspektiv och i ett barnperspektiv. Vi ser, i ett första steg, det som mycket viktigt att kommunerna ser över bullernivån inom förskolan och fritidshemmen och gör de förbättringar som krävs. En utredning bör se över hur omfattande problemet är för dagens barn och unga och därefter komma med förslag till övergripande åtgärder på området.

Sexualitet

Sexualitet, samlevnad och barns könsidentitet

Sexualiteten är en av människans starkaste drivkrafter men kanske också något av det känsligaste i en ung människas liv. Hur ska ungdomar på väg att finna sin sexuella identitet hitta rätt i spänningsfältet mellan de egna känslorna och den mediala snårskog där mannen ofta framställs som alltid potent och villig och kvinnan alltid redo för vem som helst, när som helst och hur som helst? Det är också den bild om allt som oftast förs fram i medierna och kanske oftast i kabelkanalerna. Samhället har under de senaste åren blivit allt mer sexualiserat. Vi matas med stereotypa bilder av kvinnors och mäns fysiska och beteendemässiga olikhet och därmed utsatthet. Dessa bilder förmedlar hur en kvinna respektive man ska vara för att bli accepterad. Allt annat är avvikande och inte giltigt. Ramarna för hur vi ska vara och kanske framför allt numer för hur mannen ska vara är oerhört snäva. Pojkar och unga män behöver goda förebilder.

Fel! Okänt namn på

Dessutom är det fortfarande så att den mesta informationen är inriktad på heterosexuella förhållanden. Budskapet är att sex sker mellan kvinna och man. Att attraheras av någon av det egna könet är fortfarande inte helt accepterat. Det är viktigt att sexualundervisning inte enbart inriktas på preventivmedel och könssjukdomar utan att också mäns och kvinnors lust och sexualitet hamnar i fokus och både hetero- och homosexualitet diskuteras. Detta utvecklas ytterligare i Miljöpartiet motion *Lika rättigheter för HBT-personer (L342)*.

Pornografi

Pornografi (heterosexuell) är ofta ett sätt att uttrycka maktförhållanden mellan kvinnor och män. Kvinnor som underordnade och män som överordnade. Medier är duktiga på att fånga upp, spela på och förstärka de stereotypa bilder som finns av manlighet respektive kvinnlighet, framför allt inom reklamens värld. Pornografin säljs på video, i tidningsform via diverse olika TV-kanaler och via IT, allt mycket lättillgängligt för unga. Den europeiska Internethandeln domineras till 70 procent av porrindustrin visar en färsk EU-rapport. Nätporr och populärkultur är unga människors största "sexualupplysande" källa, enligt en norsk undersökning från 2002. Pojkar söker gärna upp porr på nätet till skillnad från flickor. Miljöpartiet menar att sexistisk reklam ska vara förbjuden. Vi vill ta krafttag mot kvinno- och mansförnedrande pornografi. Pornografi förmedlar en snedvriden syn på kvinnors och mäns sexualitet. Denna påverkan anser vi vara skadlig, särskilt för unga människor.

En tämligen ny företeelse är att unga tjejer lägger ut nakenbilder på sig själva på nätet, experter som uttalat sig i frågan tror att det har med behovet av uppskattning att göra, "att hon är fin och duger". Därmed är hon "godkänd". Men vad som händer är att bilderna ligger ute på nätet för alltid och kan komma att användas i helt andra sammanhang än vad personen i fråga hade tänkt sig.

Slutligen anser vi att regeringen bör utreda pornografins skador och konsekvenser för unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet. En åtgärdsplan för hur det svenska samhället ska kunna bli fritt från sexuellt förtryck bör tas fram.

Tonårsaborter

Antalet tonårsaborter minskar för andra året i rad. Efter 1995 ökade antalet aborter bland tonåringar årligen och uppgick år 2002 till 25,5 per 1 000 kvinnor. Sedan 2002 har antalet tonårsaborter minskat med nästan 4,5 procent och var 24,4 per 1 000 kvinnor år 2004. Minskningen är inte jämnt fördelad över landet, och i vissa regioner har det skett en ökning. Det är fortfarande vanli-

gare att tonårsflickor i storstadsområdena gör abort än i andra delar av landet, men frekvensen är dock högst på Gotland.

De medicinska aborterna fortsätter att öka och utgör nu för första gången drygt hälften av alla tidiga aborter. Ett sätt att framför allt minska antalet tonårsaborter är att satsa resurser på förebyggande arbete såsom sexualupplysning, preventivmedelsrådgivning (inklusive gratis kondomer och subventionerade p-piller för ungdomar upp till 24 år) och ungdomsmottagningar.

Ungdomsmottagningar

Ungdomsmottagningar fyller en viktig funktion när det gäller frågor om ungdomars sexualitet. Det är viktigt att även killar känner sig välkomna på ungdomsmottagningar och att verksamheten riktar sig även mot dem samt att de får en vana att vända sig till en androlog (den manliga motsvarigheten till gynekolog) vid underlivsbesvär. Det är önskvärt att alla ungdomar har möjlighet till kontakt med ungdomsmottagning där det finns utbildad personal.

Jämställdhet och demokrati

Könsroller

Vi föds till kvinnligt respektive manligt kön i biologisk mening. Vi fostras därefter till att bli kvinna och man i social mening, i enlighet med samhällets uppfattningar om vad som räknas som manligt respektive kvinnligt.

Miljöpartiet menar att dessa socialt konstruerade könsroller hämmar både mäns och kvinnors möjligheter till personlig utveckling, då vi oftast bara uppmuntras att utveckla sidor hos oss som stämmer in i mallen och det sociala mönstret. Vi menar att alla individer ska ha möjlighet att utvecklas och forma sitt jag utan att begränsas av de stereotypa könsrollerna. Att vara medveten om detta när man möter barn och motverka dessa stereotypa bilder är en viktig del av arbetet för jämställdhet.

Forskning gjord av Idrottshögskolan har visat att barn tidigt tar till sig ett synsätt som låser fast båda könen i ett traditionellt tänkande. Redan i 7–8-årsåldern finns många stereotypa uppfattningar hos barn, som till exempel att flickor är sämre i idrott (bordtennis, ishockey och fotboll) än pojkar. Till maktordningen hör också att flickor i detta spel gör sig sämre än vad de är eller undervärderar sig själva och att de därför inte vågar tävla. Detta inskränker grovt på flickornas handlings- och utvecklingsutrymme. Vi menar att även pojkarna lider av detta stereotypa könstänkande. Det kan vara väl så svårt för pojkar att våga rida eller dansa och därmed bryta mot invanda föreställningar.

Tjejer är rädda i många sammanhang; för att gå på toaletten i skolan, passera genom korridoren, bli fasthållen och tagen på bröstet, gå hem när det är

Fel! Okänt namn på

mörkt, bli för full på fest, bara vilja hångla men inte ha samlag och då inte kunna säga nej. Att bli kallad för hora! Allt detta ger tjejer en känsla av underlägsenhet och killar makt.

Miljöpartiet anser att det är viktigt att skolan, idrottsrörelsen, förenings- och kulturlivet och kommunerna ifrågasätter föreställningarna om hur pojkar och flickor ska vara och vad de vill utifrån könsrollerna. Vi vill också uppmana idrottsrörelsen att ta sitt ansvar för att uppmuntra och stötta både flickors och pojkars möjligheter att utvecklas och motverka stereotypa könsbetenden.

Skolan och jämställdheten

Skolan är barnens arbetsplats och har en mycket viktig roll i jämställdhetsarbetet. Det är viktigt att skolan uppmärksammar tjejers och killars olika situationer och att båda ges lika stort utrymme. Båda könen ska ha möjlighet att växa och skolan bör skapa förutsättningar till växande fritt från stereotypa könsroller. Levande och ständigt pågående diskussioner kring vad det är att vara man respektive kvinna krävs.

Enligt en utredning av Myndigheten för skolutveckling har flickor bättre betyg än pojkar – i alla ämnen utom idrott och hälsa. De är också bättre på läsförståelse och problemlösning.

Flickor verkar ha vunnit på jämställdheten och flickor är tränade i kommunikation, ansvar, lyhördhet, ordningsamhet etc., något som skolan premierar till skillnad från pojkarnas beteende, som enligt utredningen fortfarande fokuserar maktkamp inom hierarkier, respekt och som slåss för att försvara sin position. För killar är det inte hög status att vara duktig i skolan. Mansrollen har till skillnad från kvinnorollen inte breddats och sökt sig nya vägar, tvärtom har den blivit allt snävare. En stor utmaning är att söka erövra nya områden och särskilt sådana som ansetts vara ”kvinnliga”. Regeringen bör skapa förutsättningar för kampanjer på olika nivåer angående de stereotypa könsrollerna som låser in pojkar och unga män i en destruktiv roll.

Att bli hörd

Allt för många barn och ungdomar vet inte vilka rättigheter de har. Rätten att fritt uttrycka sina åsikter och att bli hörd är en av barnkonventionens grundläggande principer. Barn ska inte bara ha rätt att uttrycka sina åsikter, utan deras åsikter ska också tillmätas betydelse. Denna rätt tillfaller alla barn utan diskriminering.

Barnombudsmannen, BO, har som uppgift att försöka påverka och förbättra barns och ungas vardag på ett generellt plan men ofta handlar frågorna om sådant som i första hand måste ändras på lokal nivå, såsom mobbning eller brist på fritidsaktiviteter. Ett sätt att förbättra barns och ungdomars rätt

att bli hörda skulle kunna vara att inrätta lokala barn- och ungdomsombud. Lokala barnombud finns redan idag i vissa kommuner, bland annat i Timrå, Växjö, Järfälla, Botkyrka, Laxå, Lerum, Uppsala och Västerås. I Uppsala finns det sedan 2004 en länsbarnombudsman anställd av landstinget. De lokala barn- och ungdomsombuden kommer i kontakt med många barn som av olika anledningar känner att de inte blivit lyssnade på.

I en rapport som LSU presenterade 2004 framkommer det att idrotten får mer pengar i statsstöd per medlem än annan ungdomsverksamhet. Idrotten får i snitt cirka 634 kronor i statliga medel per medlem jämfört med cirka 228 kronor för scouter och andra ungdomsorganisationer, inklusive pengar från Svenska Spel. Idrottsrörelsen har ett starkt samhälleligt stöd, dels i form av bidrag, dels i form av särlagstiftning kring exempelvis skatter. Idrotten kan betala ut ersättningar upp till ett halvt basbelopp till sina ledare utan att betala sociala avgifter, något som inte gäller annan ungdomsverksamhet. Samhället borde ha ett intresse ur ett demokratiskt perspektiv av att stötta även andra ungdomsverksamheter på ett likvärdigt sätt som ungdomsidrotten. LSU har i en rapport visat att det ideella arbetet inom Sveriges ungdomsorganisationer de senaste åren starkt bidragit till utvecklingen av nya former för demokrati, integration och jämställdhetsarbete. Vi menar att regeringen bör se över hur bidraget fördelas till de ideella ungdomsorganisationerna och att samma regler gäller för alla.

Asylprocessen

Barn är fortfarande osynliggjorda i asylprocessen. Miljöpartiet anser inte att barnkonventionens portalparagraf, tillika UtL 1 kap 1 §, om att sätta barnets bästa i främsta rummet, eller artiklarna 12–15 om barns rätt att bli hörda i asylprocessen, är tillgodosedd på ett tillfredsställande sätt.

Vi anser också att det i samtliga avvisningsbeslut ska finnas utförligare beslutsmotiveringar, där det tydligt går att utläsa hur barnets bästa beaktats. Det är bra att Migrationsverket vidtagit åtgärder för att stärka barnkompetensen bland sina anställda, men vi menar att det fortfarande inte fungerar tillfredsställande, framför allt då portalparagrafen inte ges erforderlig tyngd.

Barn kan också ha egna asylskäl. Barn kan ha bevittnat händelser som gör att de fått så kallat posttraumatiska stressyndrom. De kan ha blivit vittnen till att pappan dödsats eller förts bort eller att mamman våldtagits. De drömmer mardrömmar och händelserna de varit med om kommer, i barnens tankar, tillbaka om och om igen och hindrar ett normalt liv om de inte får hjälp. Tillståndet, bland annat på grund av rädsla för att utsättas för våld igen, försämras kraftigt om barnen avvisas tillbaka till hemlandet. I asylprocessen måste därför även barnen utredas och strävan från Migrationsverkets sida måste vara att söka efter sanningen. Processen får inte gå ut på att söka skäl för att *inte* bevilja uppehållstillstånd.

Fel! Okänt namn på

Barn som lider av svåra sjukdomar och som inte kan få vård av den grad som krävs för ett tillfrisknande eller för att få leva ett fullvärdigt liv bör få uppehållstillstånd av humanitära skäl.

Miljöpartiet anser att barnkonventionens portalparagraf om ”barnets bästa” måste användas i större utsträckning vad det gäller asylsökande familjer. Vi menar att paragrafen om barnets bästa bör ta över samhällsintresset av en reglerad invandring.

Mat är gott!

Att dagligen få bra och näringsriktig kost är en förutsättning för att både kunna växa, och ta till sig skolans undervisning. I dagens stressande vardag har mat blivit enbart ett födointag med framför allt snabbmat som råvara. Att äta långsamt i en trevlig atmosfär och äta mat baserad på riktiga råvaror har blivit en lyx få förunnad. Där har skolan en uppgift att fylla ut på ett trevligt och rofyllt sätt erbjuda bra frukost, lunch och mellanmål till eleverna.

Avgiftsfria skolluncher

Systemet med avgiftsfria skolluncher i såväl grund- som gymnasieskolan har varit en viktig del i den svenska modellen för att skapa likvärdiga möjligheter för barn från olika samhällsklasser att tillgodogöra sig en fullvärdig utbildning. Det är vederlagt att näringsriktig mat är centralt för att kunna ta åt sig information, tänka kritiskt och utbilda sig. Detta understryks också av att flera organisationer som arbetar med barns och ungas rättigheter har larmat för att barn från ekonomiskt utsatta familjer äter allt mindre och allt sämre näringsriktig mat. Undersökningar ger också vid handen att frågor som hälsa och utbildning återigen blir allt mer klassbundet i Sverige. Att genom skolan därför erbjuda alla barn mat i magen är en investering i bättre hälsa såväl som bättre utbildning.

Trots det kommer information om att allt fler skolor, såväl fristående som kommunala, börjat avgiftsbelägga skolmaten, främst för gymnasieelever, på vissa håll cirka 1 000 kronor per termin. En sådan utveckling borde kunna motas genom en lagstiftning som garanterar alla elever på gymnasieskolan avgiftsfri och näringsriktig skollunch varje studiedag.

Matens inverkan på hälsan

Allt fler barn blir överviktiga. Det beror på att vi i dagens samhälle både rör oss för lite och att vi äter fel. I dagens samhälle äter 80–90 procent av befolkningen onyttigt. Mycket läsk, snabba kalorier och oregelbunden måltidsord-

ning är omvärldsfaktorer som utlöser fetma. Att skolorna serverar väl tillagad och näringsrik mat i trevlig miljö har stor betydelse för barns nuvarande och framtida hälsa. Felaktig kost kan orsaka både cancer och hjärt-kärlsjukdomar. Det finns också rön som pekar på att för låga halter av essentiella fettsyror kan ha samband med hyperaktivitet, liksom överintaget av socker hos barn. Men övervikt är också en klassfråga. Enligt Livsmedelsverket är övervikt vanligare i socioekonomiskt svaga grupper. En undersökning inom Stockholms läns landsting visar att övervikt och fetma är 5–6 gånger vanligare bland barn i de fattigaste delarna av länet jämfört med de rikaste. I mer resurssvaga områden äter barnen mindre grönsaker, dricker mer fet mjölk och äter mer snabbmat till middag. De hoppar också oftare över måltider och äter oftare utan sällskap av någon vuxen. Organiserad fysisk aktivitet och rörliga aktiviteter efter skolan är vanligare i resursstarka områden. Då maten och vår livsstil i hög grad påverkar vår hälsa bör detta debatteras, diskuteras och forskas på betydligt mer än vad som sker idag, framför allt vad det innebär för barn och ungdomar.

Våld

Barnmisshandel

I Sverige dör årligen omkring 12 barn mellan 0 till 17 år till följd av våld. 2003 gjordes över 10 000 polisanmälningar om barn som utsatts för misshandel eller sexuellt övergrepp, enligt statistik från BRÅ, Brottsförebyggande rådet.

Enligt BRÅ tar polisen emot allt fler anmälningar om barnmisshandel. Ökningen beror till största delen på att människor blivit mer benägna att anmäla våld mot barn. Men långt ifrån all barnmisshandel polisanmäls. Enligt Psykologförbundet är anmälningsbenägenheten låg inom barnhälsovården, något högre inom förskolan och ytterligare lite högre inom skolan. De menar att det är lätt att som vuxen identifiera sig med föräldrarna. Ju närmare kontakten/samarbetet är med barnets föräldrar desto svårare är det för personalen att ta steget och anmäla föräldrarna till socialtjänsten.

Enligt BRIS upptäcks bara 2 av 10 fall av barnmisshandel, trots att människor i barnets omgivning ofta har sett tecken och varningssignaler. Nästan alla som arbetar inom barnomsorgen känner till att de omfattas av anmälningsplikt vid misstänkta fall av barnmisshandel. Men bara hälften vet om att anmälningsplikten också gäller vid tveksamma eller svårbestyrkta fall enligt teveprogrammet Uppdrag granskning.

Basverksamheterna mödra- och barnhälsovård, förskola och skola möter i princip alla barn. Där finns förutsättningar för förebyggande arbete och möjlighet att upptäcka de barn som inte får sina behov tillgodosedda, men dessa förutsättningar kan och bör göras ännu bättre.

Vissa förbättringar angående anmälningsplikten har nyligen gjorts. För att ytterligare stärka barnens rättsliga ställning utvidgas anmälningsplikten enligt

Fel! Okänt namn på

socialtjänstlagen. Även myndigheter inom kriminalvården och rättspsykiatriska avdelningar ska omfattas av anmälningsplikten. Dessutom ska socialtjänsten, hälso- och sjukvården, förskolan och skolan vara skyldiga att samverka med organisationer, samhällsorgan och andra när det finns misstankar om att ett barn får illa.

Miljöpartiet vill att berörda tillsynsmyndigheter får i uppdrag att fortsätta utreda hur de verksamheter som har anmälningskyldighet bättre kan tillvarata barns rättigheter och ingripa för att skydda barnet, samt hur berörd personal ska bli bättre på att anmäla vid misstanke om brott.

Våld mot unga av unga

För att kunna lösa problemen med ungdomsvåld krävs det en mängd åtgärder såsom att utjämna de ekonomiska levnadsvillkoren mellan familjer, att få bukt med missbruk och våld i barnens närhet, att det finns sociala instanser som kan stötta och hjälpa med mera. Men vi menar också att barn och ungdomar måste bemötas med respekt, både de som väljer att vara socialt integrerade och framför allt de unga som väljer ett utanförskap av något skäl. Vuxenvärlden måste orka se bortom sina egna fördomar och de ungas utanpåverk. Människor som möter respekt visar också andra respekt. Människor som kränks riskerar att kränka och förödmjuka andra både fysiskt och psykiskt. Och där har bland andra skolan en viktig funktion att fylla.

Nationellt riskbarncentrum

Vi ställer oss positiva till att ett Nationellt riskbarncentrum inrättas med målgruppen barn och ungdomar som är, eller misstänkts vara, utsatta för övergrepp. Brott mot barn är svåra att handlägga och många myndigheter involveras i arbetet, vilket skapar samordningsproblem. Det är stora problem med att förena vård- och omsorgsstrategier med rättsvårdande insatser. Därför ser vi behov av ett nationellt center enligt vad som beskrivs i SOU 2001:72 och vad Socialstyrelsen har utrett.

Barn som brottsoffer

Rädda Barnen uppskattar att mellan 100 000 och 190 000 barn i Sverige bevittnar våld i familjen, men mörkertalet är stort. Barn som blir vittnen till våld i hemmet har idag en svag ställning i rättsprocessen. Ett barn som sett sin mamma eller pappa blir slagen, omfattas inte av straffbestämmelsen för misshandel. Barnet anses inte ha blivit utsatt för någon brottslig handling och kan därför inte vara målsägande och föra skadeståndstalan i brottmålsprocessen.

Vi anser att ett barn som tvingats se en närstående misshandlas är ett brottsoffer och ska ses som det i den juridiska processen. Barnet ska anses som målsägande och kunna föra sin skadeståndstalan i brottmålsprocessen. Om barnet är målsägande måste polisen ta med barnets upplevelser, och inte bara de vuxnas, i utredningen. Som målsägande får barnet rätt till ett juridiskt biträde som för hans eller hennes talan under rättsprocessen. Då får barnet också rätt att yrka skadestånd för det lidande som våldet medfört.

Barn som bevittnat våld i nära relationer behöver få stöd och hjälp att bearbeta det som har hänt. Därför är det viktigt att det finns tillgång till BUP, barnpsykiatri, skolpsykologer och andra så att dessa barn har en möjlighet att på ett okomplicerat sätt ges möjlighet till samtal.

Barnpornografibrott

Lagen om barnpornografi ändrades 1999. Regeringen vill nu se över den och utöka möjligheten till en mer effektiv bekämpning av barnpornografi och förstärka barnens ställning vid barnpornografibrott och har därför tagit initiativ till en utredning. Det ser vi positivt på. Dock ser vi ett behov av att även anspelningspornografi bör utredas inom utredningen.

Uppskattningar visar på att mellan en halv och en miljon övergreppsbilder på barn cirkulerar i cyberrymden. Att ladda ner barnpornografi från nätet är ett allvarligt och grovt brott. Varje bild vittnar om ett sexuellt övergrepp på ett barn och efterfrågan kan leda till nya övergrepp.

Den som är barnpornografimissbrukare måste få hjälp och stöd att bli av med sitt missbruk, precis som andra missbrukare (narkotika, alkohol med flera). Vi anser att samhället måste bygga upp vårdinstanser med hjälpprogram för barnpornografimissbrukare. Det finns redan idag utvecklade metoder som fungerar för spelmissbrukare, narkomaner, alkoholister med flera. Eftersom förövarna har sjunkit olika djupt ner i missbruket bör man differentiera insatserna. Men det är viktigt att de får hjälp med sitt missbruk för att i förlängningen skydda barnen mot övergrepp.

Allt barnpornografimissbruk är inte olagligt. I dag är det tyvärr inte olagligt att titta på barnpornografi på nätet. Det olagliga är nedladdningen. Men ”tittarna” och förövarna behöver alla hjälpa att sluta kränka barnen och att sluta uppmuntra sexhandeln på nätet.

Vi menar också att straffsatserna bör ses över inom utredningen. Barnpornografiinnehav har indirekta och ibland direkta kopplingar till övergrepp på barn men straffsatsen är låg. Så låg att förövaren snabbt kan vara hemma igen och fortsätta med sin brottsliga verksamhet.

Anspelningspornografi är också något som vi anser bör vara straffbart. Med anspelningspornografi menas unga människor som är över 18 år men som ser betydligt yngre ut och agerar inom sammanhang som ska uppfattas som barnlika och där utför sexuella handlingar. Miljöpartiet stred för att detta också skulle vara straffbart i den förra översynen av barnpornografilagstift-

Fel! Okänt namn på

ningen, men vann då inte gehör. Nu vill vi inom denna översyn åter föra in problematiken.

Till den nytillsatta utredningen bör ytterligare tilläggsdirektiv läggas angående anspelningspornografi, vårdinsatser för barnpornografimissbrukare och översyn av straffsätserna.

Barnenhet och barnbilaga

Miljöpartiet anser att en särskild ”barnenhet” bör bildas inom Regeringskansliet, som, liksom på jämställdhetsområdet, genom ”mainstreaming” ska föra in barnperspektivet.

Barns rätt till trygghet och utveckling ska ligga till grund för *alla* politiska beslut. Det är beslutat i riksdagen att beslut som rör barn ska underställas en barnkonsekvensanalys innan beslut fattas. Metoder för detta är nu under utarbetande. Barnperspektivet ska användas i alla statliga utredningar och i alla förslag som läggs fram till riksdagen, detta enkla förslag genomsyrar fortfarande utredningsarbetet.

Trots att Regeringskansliet anser att det bör vara en allmän strävan att undvika bilagor till budgetpropositionen anser Miljöpartiet att barnperspektivet är av så stor betydelse att det till statsbudgeten varje år bör lämnas en ”barnbilaga”, där det tydligt ska redovisas vilka områden i statsbudgeten som avser barnen, hur stor del av samhällets resurser som går till barnen samt hur de föreslagna förändringarna i budgeten förväntas påverka barnen.

Stockholm den 5 oktober 2005

Maria Wetterstrand (mp)

Peter Eriksson (mp)

Leif Björnlod (mp)

Barbro Feltzing (mp)

Lotta Hedström (mp)

Ulf Holm (mp)

Mona Jönsson (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Lars Ångström (mp)

Mikaela Valtersson (mp)

Åsa Domeij (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Mikael Johansson (mp)

Jan Lindholm (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Karin Svensson Smith (-)